ІСТОРІЯ МІСТ І СІЛ

УДК 94(477.51)

Лідія Нестеренко

●

ІВАНКІВЦІ В XVII – ПОЧ. XX ст.

У статті проаналізовано еволюцію розвитку села Іванківці з часу заснування до 1917 р. Увагу зосереджено на динаміці змін кількісного та статевого складу населення села в другій пол. XIX – поч. XX ст.

Ключові слова: Іванківці, населення, козаки, поміщицькі селяни, всеросійський сільськогосподарський перепис.

Із становленням державності в Україні значно зріс інтерес до вивчення власної історії. Увагу дослідників привертає широке коло невисвітлених в радянській історіографії проблем. Однією з них є історія населених пунктів. У 26-томне видання «Історія міст і сіл Української РСР» (1967 – 1974 рр.) ввійшли далеко не всі населені пункти колишньої республіки, а переважно центри сільських і селищних рад. Проте інформація і про ці поселення була схематичною та обмежувалась однотипним поданням матеріалу, що призвело до втрати багатьох цікавих історичних фактів. Чимало сіл, які мають не менш давню і цікаву історію, у виданні лише згадуються, оскільки не є центрами місцевих рад.

У наш час, згідно з останніми дослідженнями, щороку з адміністративної карти України зникає близько 20 населених пунктів. Значна частина сіл перетворюється в руїну. Одним із таких сіл, що мають давню історію, але в наш час переживають занепад, є Іванківці Срібнянського району.

Тому метою даної роботи є висвітлення еволюції розвитку с. Іванківці в дорадянський період, вивчення демографічної ситуації в селі у другій пол. XIX – поч. XX ст. Основою джерельної бази стали матеріали про село, подані у працях О.Лазаревського, Д.О.Шкоропада, О.А.Савона[1] та ін., а також матеріали Держархіву Чернігівської області (ф.1486, Прилуцька повітова земська управа). Тому в основу роботи покладені, як друковані, так і документальні джерела.

Зупинимось на детальному розгляді проблеми.

Історія с. Іванківець тягнеться з глибокої давнини. За твердженнями науковців, перше поселення на цій землі виникло ще в давньоруську добу[2]. За переказами, воно було розташоване на 5 км північніше від нинішнього села Іванківці. Населений пункт мав назву Селище. До нинішнього часу так називають одне із сільськогосподарських угідь.

Згідно з переказами, у 1239-40 рр., коли на руські землі прийшли монголо-татари, Селище було зруйноване, а уцілілі жителі переселились на півострів Рудьків на річці Лисогір. Назва півострова, напевно, походить від кольору води, яка набуває, особливо весною, рудого кольору наплаву. Площа Рудькова близько 100 гектарів. Від входу на півострів площа підвищується, перерізається залишками дерев'яно-земляного валу і закінчується крутим, а в окремих місцях обривистим берегом. Урочище біля валу до берега називається Городищем, а за берегом, через нешироκий чистовід зберігся невеликий острів Дитинник[3].

З давніх переказів відомо, що в Рудькові було старовинне поселення з своєю про-

© Нестеренко Лідія Олександрівна – кандидат історичних наук, доцент кафедри суспільних дисциплін ЧОІППО імені К.Д.Ушинського.

мисловістю – видобували деревне вугілля, а в підвалах Крутого яру його зберігали. Тамтешні селяни жили і працювали на острові, а через Лисогір їздили на Піски, де були капличка і цвинтар. Найпоширенішим чоловічим іменем у поселенні було «Іван», тому й село назвали Іванківцями. За іншою легендою, назву село отримало від імені першого мешканця Івана Селюка, який нібито оселився у південно-східній частині теперішнього села. Воно розросталося кутками: Село, далі Красне, Кустівка, Головки». Потім – Горохів хутір, Підгора і останнє розростання – Запашка[4].

Перша документальна письмова згадка про село датується 1629 р., коли відбувся перепис населення. Згідно з даними, в Іванківцях нараховувалось 13 господарств селян, «до ратуші належних», козаки не показані[5].

Наступна письмова згадка про населений пункт з'являється у 1666 р., коли відбувся черговий перепис жителів села. Приводом до нього стало підписання в Москві восени 1665 р. нового договору між гетьманом І.Брюховецьким та російським царем Олексієм Михайловичем, який передбачав залучення українських фінансів до царської скарбниці, збирання податків не царською адміністрацією, а царськими воєводами, кількість яких в Україні мала суттєво зрости. Під управління останніх віддавалися й жителі міст і вільних сіл, які в такий спосіб виводилися із-під зверхності гетьманського проводу[6].

«...Спищики усіх людей у містах і селах переписали. Записали кожного – від художника до найбіднішого, записали, скільки в кого синів, хто чим займається, хто чим промишляє, де торгує, яку землю, заводи та угіддя має. Переписали млини, ставки, винниці, броварні, солодовні, пасіки, хутори і на все те подать наклали... З кожного плуга брали по вісім восьмачок жита та по п'ять золотих грошей (2,5 копійки), з кожного брали півкопи грошей та восьмачку жита», – писав у своєму літопису гадяцький полковник Григорій Граб'янка[7]. За даними цього перепису, у 1666 р. в Іванківцях нараховувалось 18 господарств селян, із них 2 господарства «орали на 4-х волах» та 16 господарств «на 2-х волах»; козаки не показані[8].

Велике значення як для села, так і в цілому для Лівобережжя мали результати української революції середини XVII століття, внаслідок якої було знищено польсько-шляхетський режим та послаблено феодально-кріпосницькі устої. Це проявилося у знищенні великого землеволодіння польських та українських полонізованих магнатів, а також католицького духовенства. Їхні колишні маєтності, а також вільні землі перейшли у відання скарбу Війська Запорозького, тобто перетворились на скарбову власність Української козацької держави – Гетьманщини. У більшості колишніх маєтностей утворились так звані вільні військові села, які підлягали гетьмансько-старшинській адміністрації[9]. Згідно з даними за 1737 р., с. Іванківці числились «вільним військовим селом»[10].

Населення таких сіл мало значне полегшення у виконанні повинностей. Замість тяжкої панщини і численних грошових та натуральних податків часів Речі Посполитої, селяни таких сіл виконували переважно невелику кількість робіт на користь держави – так звані роботизни, фактично вільно господарюючи на землі. Ослаблення феодалізму проявлялось також у тому, що майже необмеженими стали переходи з одного стану в інший, і чимало селян та міщан покозачились. Козацтво мало значні привілеї в порівнянні з селянством: козаки були вільним військовим станом, головним обов'язком якого було відвідування військової служби своїм коштом. Натомість, козаки звільнялись від податей та більшої частини повинностей і поборів, що стягувались із селян, були власниками своїх земельних наділів. Саме тому селяни, на яких лягав весь тягар податків та повинностей, прагнули перейти у козацький стан[11]. У Іванківцях, наприклад, ще в першій пол. XVIII століття чисельність козацьких дворів більш ніж у 6 разів переважала чисельність селянських: у 1737 р. там нараховувалось 12 селянських господарств (1666 р. – 18 господарств) і 78 козачих (27 виборних, 51 підпомічників)[12].

Великі зміни в життя краю принесло XVIII століття. У 1700 р. Росія оголосила війну Швеції і вступила у Північну війну, яка тривала 21 рік. Козаки Прилуцького полку, до складу якого входили Іванківці, брали у участь у військових операціях на

боці російської армії у районі Пскова і Печерського монастиря, Польщі та ін. Восени 1708 р., після битв із шведами під Стародубом та Новгородом-Сіверським, Петро І наказав гетьману Івану Мазепі із всіма полками йти на з'єднання з російською армією. З 10 козацьких полків в Україні було три: Миргородський, Лубенський і Прилуцький (загалом близько 5 тис.чол.)[13]. З ними гетьман переправився через Десну, зібрав усіх на раду і розкрив причину переходу на бік шведів, мотивувавши його систематичними порушеннями царським урядом прав і привілеїв козаків. Глибокої осені 1708 р. війська Мазепи разом із шведами відходили в глиб України.

За свідченням літописця того часу, зима в Україну в 1708 р. прийшла рано: «Птахи замерзали на льоту і падали мертвими». Армія Карла XII потребувала відпочинку і тепла, і король вирішив відкласти активні бойові дії до весни, розквартирувавши свої війська між Прилуками і Ромнами, Лохвицею і Гадячем[14]. Підтверджує факт перебування Карла XII у нашому краї і те, що весною 1709 р. шведські війська підступили до Варви, яка розміщена за 13 км від Іванківець, та хотіли її захопити[15].

Можна припустити, що зимою 1708-1709 рр. частина шведської армії була розквартирована і проживала певний час і в Іванківцях, тому що з півночі від села, на горі Верх Данцевого лісу і коло яру Вербівщина, і понині є кургани, які іванківчани з покоління в покоління називають шведськими могилами. Можливо, у них і покояться ті шведські воїни, які восени 1708 р. за сотні кілометрів від власних домівок загинули від холоду, поранень та хвороб на чужій землі.

Очевидно, що у 1708 р. і населення с. Іванківець письмово підтвердило свою вірність російському цареві Петру І. «Около сего времени (1708 г.) жители Новгород-Северского, Миргородские, Прилукские, Варвинские, Сребнянские письменно удостоверили государя... о верности и подданстве своём»[16].

У петровську добу статистичні дані щодо складу населення с.Іванківці знаходимо у документах ревізії 1713 р. та у відомості за 1718 р. Так, у 1713 р. у населеному пункті нараховувалось 28 селянських дворів, козаки не показані. У відомості за 1718 р. показано лише 7 селянських дворів та 58 дворів козаків[17].

Узагальнюючі дані щодо кількісного складу та станового поділу населення на Лівобережній Україні збирались і в пізніші часи. Так, у матеріалах ревізії 1740 р. в Іванківцях козачим був 51 двір і відповідно 53 господарі козаками, пс*. Галагана 7 дворів і 7 господарів. Селянських дворів показано лише 2 і 2 господарі** були селянами, «скуплі» 1 двір і 1 господар[18].

У другій половині XVIII століття Іванківці продовжували залишатись «вільним військовим селом», яке входило до Варвинської сотні. Після її поділу в 1761 р. Іванківці разом із містечком Варвою, сс. Богдани, Брагінці, Гнідинці, Дігтярі, Озеряни, Світличне, Леляки, Остапівка увійшли до Першоварвинської сотні Прилуцького полку[19].

У ІІ пол. XVIII ст. в Російській імперії були проведені значні реформи. Згідно з однією з них, козаки перейшли у відання Казенної палати. Це було пов'язано із урядовою політикою, яку здійснювало російське самодержавство на Лівобережжі: відміна Гетьманства у 1764 р., зруйнування Запорозької Січі у 1775 р., заборона вільного переходу населення із стану в стан у 1783 р. По суті, все це сприяло остаточному узаконенню кріпосного права в Україні. З грудня 1783 р. був скасований козацький військовий устрій. 10 колишніх гетьманських полків і три компанійські були перетворені в 10 новостворених регулярних кінних, так званих, «карабінерних» полків російської армії з 6-літньою службою, які утримувалися за рахунок оброчних платежів, що стягувалися з козаків. Ці полки й надалі комплектувалися з колишніх українських козаків, які утворили окремий стан населення. Він відрізнявся від інших селян тим, що був вільний від кріпацтва, але був зобов'язаний нести військову службу в регулярній російській армії на спеціальних умовах. У цих полках заведено

*. пс. (можливо, рос. приватная собственность)

**. (за А. Лазаревським) У цифрах немає помилки, по ревізії 1731 р. – селян 14 дворів. Можливо розійшлись, не бажаючи коритись Галагану.

сувору військову дисципліну: сам Румянцев наказував бити їх «нещадно батогами та киями» за найменшу провину[20].

Після ліквідації Гетьманщини відбулися значні зміни і в Іванківцях. Так, місцеві селяни були скуплені прилуцьким полковником Г.Г.Галаганом. Надалі ними володіли його нащадки. У 1764 р. за ними числилось 88 душ чол. статі[21].

У 1765–1769 рр. з метою запровадження підвищеного оподаткування «всё измерить, оценить и закрепить»[22] на Лівобережній Україні спеціальною комісією було проведено перепис населення і господарства. Ось як описує його проведення невідомий автор «Історії Русов»: «Граф Румянцев року 1767-го звелів учинити всьому народові і його майнові генеральний опис. За комісіонерів до того призначено в кожному повіті штаб-, обер- і унтер-офіцерів з численними писарями та рядовими із великоросійських констатуючих полків і залог, які, знавши тільки муштрувати солдатів, чинили за тими правилами із селянами. В кожному селі виганяли народ з хат на вулиці, не минаючи нікого, і навіть грудних немовлят, шикували їх шеренгами і тримали так на всякій погоді, чекаючи, аж доки перейдуть вулицями головні комісіонери, які, роблячи їх перекличку, значили кожного на грудях крейдою та вуглем, щоб з іншими не змішався. Худобу обивательську тримали разом з її господарями і також оглядали і переписували, як маєток господарів. Ревище худоби і плач дітей здалеку сповіщали, що зближаються до них комісіонери з численними асистентами. Після людей і скотини бралися до поміщиків і власників. Від них вимагали документів на володіння маєтностями та землями і тут-то потрясали всі скарби кожного»[23].

Згідно з Румянцевським «Генерального описом Малоросії» (1765–1769 рр.), в Іванківцях, окрім приватних селян, залишалося 11 дворів козаків і державних селян, не підлеглих ніякому поміщикові. Вже через десять років, у 1780 р., в селі нараховувався 21 двір (25 хат) селян, 80 дворів (148 хат козаків)[24].

В останній чверті XVIII ст. російським урядом активно реалізовувався курс на ліквідацію полково-сотенного устрою в Лівобережній Україні. Проведення адміністративно-територіальної реформи було здійснено без урахування колишніх кордонів полків і сотень та з повним руйнуванням старої адміністративної системи. На практиці це проявилось у створенні намісництв та повітів (1781-1782 рр.) замість ліквідованих полків та сотень, утворенні Малоросійської (1797 р.), а згодом і Полтавської та Чернігівської губерній (1802 р.), Малоросійського генерал-губернаторства (1802 р.). У цей час відбуваються переписи населення.

Згідно з переписом населення, проведеним по Малоросійській губернії у 1799–1801 рр., у селі Іванківцях проживало 439 душ чоловічої статі податкового населення[25]. За півстоліття населення села істотно зросло. Напередодні Великої реформи (1859 р.) в селі було 213 дворів, проживало 1 468 жителів. А в 1864 р. в Іванківціях налічувалось 2 411 осіб, із них чоловіків 1 217, а 1 194 жінок [рис.1.]. Як видно, представників обох статей було майже порівну. Крім козаків і державних селян, в Іванківцях було 4 сім'ї міщан і 2 сім'ї дворян[26].

Рис.1.*

* Діаграму зроблено за: Шкоропад Д.О., Савон О.А. Прилуччина: Енциклопедичний довідник / За ред. Г.Ф.Гайдая. – Ніжин: Аспект-Поліграф, 2007.– С.191.

Стабільно розвивається село і в пореформену добу. Вже через чверть століття, у 1886 р., в Іванківцях було 298 дворів козаків, 74 двори селян-власників, які входили до двох сільських громад (Галаганівська, Милорадовичівська), 4 двори міщан та ін., 293 хати, 2 557 жителів; діяли Благовіщенська церква, перше земське початкове одноклясне училище (у віданні земства з 1872 р.), лікарня, 3 шинки, крамниця, базар по вівторках (з 1865 р.), 33 вітряки, 4 олійниці[27]. Як видно, у порівнянні з 1864 р. населення села у 1886 р. збільшилось на 146 осіб.

Російсько-японська війна, перша революція в Росії, Столипінська аграрна реформа істотно вплинули на зменшення населення в населеному пункті. У 1910 р. у селі нараховуються 402 господарства, з них козаків – 321, селян – 65, євреїв – 4, привілейованих – 5, інших непривілейованих – 7. Налічувалось 2 366 жителів, у т.ч. 11 теслярів, 20 кравців, 9 шевців, 6 столярів, 4 ковалі, 69 ткачів, 4 візники, 29 поденників, 27 займалися 283 неземлеробськими та інтелігентними заняттями[28]. Як видно, за період з 1886 по 1910 рр. кількість жителів населеного пункту зменшилась на 191 особу.

У 1916 р. в Російській імперії було проведено всеросійський сільськогосподарський перепис. Його метою було узагальнення відомостей про населення, господарство, кількість землі у власників, чисельність великої рогатої і малої худоби як в окремих населених пунктах і волостях, так і в цілому по державі. В інструкції по проведенню перепису в Полтавській губернії чітко визначено, як збирати статистичні відомості з населення. З метою роз'яснення переписувачам подано визначення термінів «господарство» або «домогосподарство». Так, «простішою формою господарства є сім'я, яка складається з чоловіка (домогосподаря), його дружини та дітей. Розростаючись, домогосподарство включає в себе 2 або кілька сімей. Так, одружений син із своєю сім'єю входить у домогосподарство батька, якщо проживає з ним (або навіть в окремому будинку) і веде з ним спільне господарство. До складу домогосподарства тестя входять зять (приймак) із своєю сім'єю, якщо проживають разом та ведуть з ним спільно господарство. Так само одним домогосподарством є створене двома чи більше братами та їх сім'ями, якщо вони спільно проживають і разом господарюють»[29].

Проте ті ж брати, син чи зять, згідно з інструкцією, якщо всі вони мають свої власні господарства, хоч і проживають в одній хаті з батьком чи тестем, є окремими домогосподарями і описуються окремо. Окремим домогосподарством вважалася також сім'я, яка проживає у чужій сім'ї, проте має там своє власне господарство[30].

Дані перепису по Іванківцях засвідчили зростання кількості домогосподарств у населеному пункті. Так, у період з 1910 по 1916 рр. їх чисельність у селі зросла з 402 на 29 (в середньому щороку на 4-5) і становила 431 одиницю. Проте визначити справжню кількість окремих сімей (чоловік, дружина і неодружені діти) за даними цього перепису не є можливим. Згідно з даними за 1916 р., у порівнянні з 1910 р. кількість жителів населеного пункту зменшилася на 181 чоловіка – із 2 366 до 2 185 осіб. З них осіб чоловічої статі залишилось 940 (43%) і жіночої – 1245 осіб[31] [рис.2.]. Порівнюючи з даними за 1864 р., поданими у діаграмі [рис.1.], можна стверджувати, що чоловіче населення за 52 р. зменшилося на 277 осіб (7%), тоді як кількість жінок за ці роки збільшилася на 51 особу. Причинами порушення цієї демографічної рівноваги стали війни: російсько-турецька війна 1877-78 рр., російсько-японська, І Світова війна, та ін.

Рис.2.*

*. Діаграму зроблено за: ДАЧО, ф.1486, оп.1, спр. 806, арк. 8 зв.

Спробуємо охарактеризувати кількісний показник складу сімей села у 1916 р. Найбільше родин села складались із 5 осіб, таких було 81 (18,8 %). Родин з 4 чоловік в населеному пункті проживало 69 (16 %), родин з 3 чоловік було 54 (12,5 %), родин з 6 чоловік було 53 (12,3 %). Отже, у 1916 р. 257 сімей села (майже 60 %) складались із 3-6 осіб. Решта 62 родини складались із 1-2 осіб, і 112 родин – із 7-13 осіб. Всього 431 родина[32]. Детально про кількісний показник складу сімей с. Іванківці можна дізнатись із діаграми [рис 3.].

Розглянемо статевий склад усіх родин. Одинаків села налічувалась 21 особа, з них 11 жінок і 10 чоловіків. У 41 сім'ї було по 2 особи, з них у 8 проживали по 2 жінки, а 33 родини складались із чоловіка та жінки. Сімей, які складались із 3 чоловік, у селі нараховувалось 54, з них у 25 було по 1 чол. і 2 жін., у 23 – навпаки по 2 чол. і 1 жін., і в 6 сім'ях проживали по 3 жінки. Родин із 4 особами в Іванківцях було 69, майже в половині з них (у 32) було по 2 чол. і 2 жін., у 25 сім'ях був 1 чол. і 3 жін., у 8 – навпаки по 3 чол. і по 1 жін., і у 4 родинах проживали лише жінки. Як уже зазначалось раніше, найбільше сімей у селі було з 5 осіб, аж 81. З них у 36 родинах було по 2 чол. і 3 жін., у 18 – по 3 чол. і 2 жін., у 17 – по 1 чол. і 4 жін., у 6 – по 4 чол. і 1 жін. і у 4 сім'ях проживали лише жінки[33]. Як видно, 266 родин села, або майже 61,8 %, складались із 1–5 чоловік.

Рис.3.*

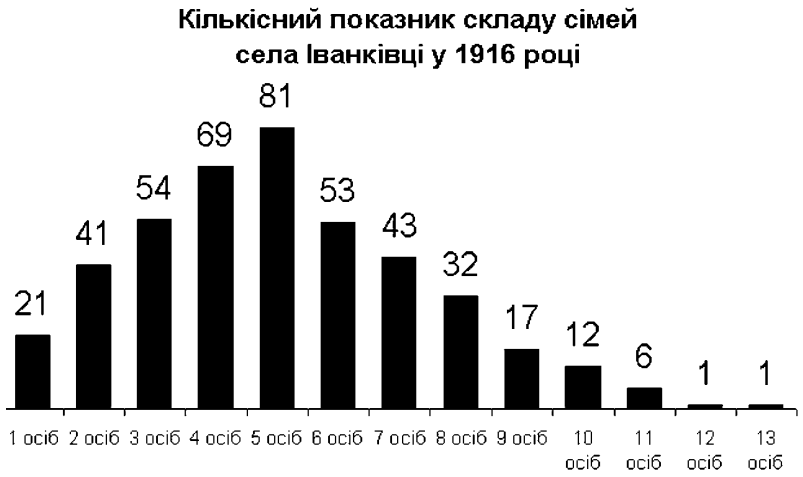

В інших 157 родинах іванківців (36,4%) проживало від 6 до 10 осіб. Зупинимось на цьому детальніше. Сімей, у яких, згідно з переписом, проживало 6 осіб, було 53. Із них у 22 було по 3 чол. і 3 жін., у 16 – по 2 чол. і 4 жін. По 7 сімей складалось із 1 чол. і 5 жін. та 4 чол. і 2 жін., всього 14 родин. Одну родину складали самі жінки. У 43 родинах с. Іванківець проживало по 7 осіб, із них 19 мало по 3 чол. і 4 жін., 12 – навпаки по 4 чол. і 3 жін., 10 родин – по 2 чол. і 5 жін. По одній родині було по 1 чол. і 6 жін. та по 6 чол. і 1 жін. По 8 осіб проживало у 32 родинах іванківців. З них у 17 було по 3 чол. і 5 жін., у 7 – однаково і чоловіків і жінок. По 4 родини складались із 2 чол. і 6 жін. та 5 чол. і 3 жін. Лише 17 родин мало по 9 осіб. З них у 6 родинах жили по 4 чол. і 5 жін., у 4 – навпаки 5 чол. і 4 жін., у 3 – було по 3 чол. і 6 жін., у 2 – по 6 чол. і 3 жін. По одній родині було із 1 чол. і 8 жін. та 2 чол. і 7 жін. У 12 родинах села налічувалось по 10 осіб. З них по 3 сім'ї мали по 5 чол. і 5 жін. та 6 чол. і 4 жін., 2 родини – по 3 чол. та 7 жін. По одній родині було з 2 чол. і 8 жін., 4 чол. і 6 жін., 7 чол. і 3 жін. та 8 чол. і 2 жін.[34].

Незначна кількість родин Іванківець налічувала більше 10 осіб. Зокрема, по 11 осіб було у 6 сім'ях іванківчан. Так, у родині Василя Мойсейовича Минки проживало 9 чол. і 2 жін., Максима Івановича Макухи – 6 чол. і 5 жін., у Лаврентія Нестеровича Нестеренка – 5 чол. і 6 жін., у Данила Павловича Степановича – 4 чол. і 7 жін., у Мой-

* Діаграму зроблено за: ДАЧО, ф.1486, оп.1, спр. 806, арк. 1–8 зв.

сея Кононовича Федоренка – 3 чол. і 8 жін., у Оверка Федотовича Юрченка – 2 чол. і 9 жін. Аж із 12 осіб складалася родина Григорія Мойсейовича Головки – 5 чоловіків і 7 жін. Господарем найбільшої родини села у 1916 р. був Максим Васильович Максименко. Тут проживало 13 осіб, з них 4 чол. і 9 жін.[35]. Отже, сімей, у яких проживало більше 10 осіб, в селі було лише 8, що становило 1,8 %.

Проаналізовані дані свідчать також про таке. Як видно, сімей, де б проживали лише чоловіки, крім 10 одинаків, у селі не було. Тоді як родин із самими лише жінками (від 1 до 6) в селі було аж 33, що становить майже 7,2 %. Можливо, чоловіки в окремих родинах загинули на фронтах або померли від непосильної фізичної праці та недуг.

Таким чином, майже за трьохсотлітню історію розвитку села, з часу першої писемної згадки у 1629 до 1916 р., кількість господарств селян і козаків у населеному пункті зросла з 13 до 431, або в декілька десятків раз. Значно зросла також і кількість самих жителів. Це свідчить про стабільний розвиток села в дорадянський період. Проте вже в 1917 р. цю стабільність було назавжди порушено. Вкажемо лише єдине цьому підтвердження: на 1.01.2012 р. у селі зареєстровано 368 господарств, у 205 з них проживають люди, у решті – власники відсутні. Кількість жителів населеного пункту також зменшилась з 2 185 осіб до 472 осіб[36], що майже у 5 раз менше, ніж у 1916 р. Статистичні дані лише по демографічній ситуації с.Іванківці переконливо вказують на наслідки «реформ села» радянської доби та незалежної України. Але ж такі наслідки нині на собі відчуває більшість українських сіл, які продовжують руйнуватись, занепадають, а то й просто тихо йдуть у вічність.

1. Лазаревский А. Описание Старой Малороссии. Материалы для истории, землевладения и управления. – Т.3. Полк Прилуцкий. – К., 1902.; Шкоропад Д.О., Савон О.А. Прилуччина: Енциклопедичний довідник / За ред. Г.Ф.Гайдая. – Ніжин: Аспект-Поліграф, 2007.

2. Шкоропад Д.О., Савон О.А. Вказана праця. – С.191.

3. Єсік П.С. Древніми стежками. – Срібнянщина. – 2003. – 13 грудня. – С.3.

4. Там само.

5. Лазаревский А. Вказана праця. – С.366.

6. Литвин Володимир. Історія України: Підручник. – К.: Наук. Думка, 2006. – С. 192.

7. Літопис Грабянки // Збірник козацьких літописів: Густинський, Самійла Величка, Грабянки. – К.: Дніпро, 2006. – С.976.

8. Шкоропад Д.О., Савон О.А. Вказана праця. – С.191.

9. Ніжин і Ніжинщина у XVIII столітті. Навчально-методичний посібник. – Ніжин, 1997. – С.10.

10. Шкоропад Д.О., Савон О.А. Вказана праця. – С.191.

11. Ніжин і Ніжинщина у XVIII столітті. – С.10.

12. Шкоропад Д.О., Савон О.А. Вказана праця. – С.191.

13. Володимир Литвин. Вказана праця. – С.212.

14. Уривалкін О. Забуті сторінки історії Лівобережної України. Ніжинський полк з середини XVII до кінця XVIII століття. – Ніжин: ТОВ «Наука-сервіс», 2000. – С.215.

15. Саверська-Лихошва В.В., Кульбако В.Д. Нариси з історії Варви (до 920-річчя заснування). – Варва, 1999. – С.19.

16. Там само.

17. Лазаревский А. Вказана праця. – С.366.

18. Там само. – С.366.

19. Шкоропад Д.О., Савон О.А. Вказана праця. – С.335.

20. Дорошенко Д. І. Нарис історії України / Д. І. Дорошенко. – Львів: Світ, 1991. – С. 206.

21. Шкоропад Д.О., Савон О.А. Вказана праця. – С.335.

22. Лобко Н.В. З історії переписів населення на території України// Суспільно-політичні процеси на українських землях: історія, проблеми, перспективи. Збірник

матеріалів Всеукраїнської науково-практичної конференції. – Суми, 20 травня 2011 р. У 2-х част. – Частина 1. – Суми: Вид-во СумДУ, 2011. – С. 107.

23. Дем'янчук Г.С. Українське краєзнавство: сторінки історії / Г.С.Дем'янчук, Б.Г. Дем'янчук, А.Г. Дем'янчук. – К.: Просвіта, 2006. – С.30.; Історія Русів. Український переклад І.Драча. – К.: 1991. – С.317.

24. Лазаревский А. Вказана праця. – С.366.

25. Описи Лівобережної України кінця XVIII – початку XIX ст. – К.: Наукова думка, 1997. – С.156.

26. Шкоропад Д.О., Савон О.А. Вказана праця. – С.191.

27. Там само.

28. Там само.

29. Инструкция по производству в Полтавской губернии Всероссийской сельскохозяйственной переписи в 1916 г. – Полтава, Электрическая типо-литография И.Л.Фримберга, 1916. – С.1.

30. Там само.

31. ДАЧО, ф.1486, оп.1, спр. 806, арк. 8 зв.

32. Там само, арк. 1–8 зв.

33. Там само.

34. Там само.

35. Там само.

36. Програма соціально-економічного розвитку Дігтярівської селищної ради на 2012 р.

В статье проанализировано эволюцию развития села Иванковцы со времени основания до 1917 г. Подано динамику изменений состава населения села во второй пол. XIX – нач. XX в.

Ключевые слова: Иванковцы, население, казаки, помещичьи крестьяне, всероссийская сельскохозяйственная перепись.

The article analyzes the evolution of development of the village Ivankovtsy for the period since its founding until 1917. The time history of the population structure of the village in the second half of XIX century – at the beginning of XX century is presented.

Keywords: Ivankovtsy, population, Cossacks, peasants, all-Russian agricultural census.